

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1226>

Geliş Tarihi: 24.02.2018

Kabul Tarihi: 26.03.2018

18. YÜZYILA KADAR AVUSTURYA ELÇİLERİNİN OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ İAŞELERİ VE ELÇİLİK HEDİYELERİ

Yusuf YILDIZ*

Öz

Osmanlı Devleti ile Habsburg yönetimindeki Avusturya arasındaki ilişkiler, 15. yüzyılda başlamış ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun, Macaristan'ın fethinden sonra Avusturya'nın sınır komşusu olmasıyla birlikte yoğunlaşmıştır. Türk tehlikesini, diplomasiyi kullanarak bertaraf etmek isteyen Habsburglar, 18. yüzyıla kadar İstanbul'a bazıları daimi elçilikler olmak üzere birçok delegasyon göndermişlerdir. Çoğunlukla kalabalık bir grup halinde gelen bu delegasyonların ikametleri esnasındaki bütün masrafları, bu zaman zarfında, elçiler misafirler olarak gördükleri için, Osmanlı sınırına girişlerinden ülkeyi terk edişlerine kadar Osmanlı Hükümeti tarafından karşılanmıştır. Ancak elçiler de Osmanlı diplomasisinin önemli adetlerinden biri olduğu için, sultan başta olmak üzere, ileri gelen Osmanlı devlet adamlarına değerli hediyeler getirmeyi ihmal etmemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: *Avusturya elçileri, elçilerin iaşeleri, hediyeler.*

The subsistence of the Austrian envoys in Ottoman Empire and embassy gifts to 18th century

Abstract

The relations between Ottoman State and Austria ruled by Habsburg dynasty began in the 15th century and intensified after Ottoman Empire became a neighboring country of Austria after the conquest of Hungary in the reign of Suleiman the Magnificent. The Habsburgs, who wanted to eliminate the Turkish danger by using diplomacy, sent many delegations to Istanbul until the 18th century, some of them

* Dr. Öğr. Üyesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tarih Bölümü.

permanent embassies. All the costs of these delegations during their stay, most of them came as a large group, were covered by Ottoman government during this period, from their entrance the Ottoman border to their leaving the county because the envoys were regarded as guests. However, the envoys did not neglect to bring valuable gifts for the leading Ottoman statesmen, especially for the sultan, because that was one of the most important customs of Ottoman diplomacy.

Key Words: *The Austrian envoys, the subsistence of the envoys, gifts.*

1. Giriş

Türkler, daha İstanbul'un fethinden önce Balkanlara ayak basmış ve Avrupa'ya doğru ilerlemeye başlamışlardır. Onları Avrupa'dan atmak için düzenlenen Haçlı seferlerine zaman zaman Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu da destek vermiştir. Aynı zamanda Macar kralı da olan İmparator Sigismund (1433-1437) Türk ilerleyişini durdurmak için başta Akkoyunlular olmak üzere onların doğudaki düşmanlarıyla bile işbirliği yapmış, ancak Türklerin Balkanlar'da ilerleyerek Avusturya sınırlarına adım adım yaklaşması engellenememiştir.

Fatih Sultan Mehmet devrinde, 1475 yılı civarında Osmanlı akıncıları Avusturya içlerine akınlar düzenlemeye başlamışlardır. Batı'ya karşı artarak devam eden Osmanlı tehdidi, nihayet II. Bayezid döneminde Osmanlı-Habsburg diplomatik ilişkilerinin başlamasına neden olmuştur. İmparator I. Maximilian, bir Yunan tüccar olan Osmanlı Elçisi Andreas Graecus'u 12 refakatçisiyle birlikte 1497 yılında resmen huzuruna kabul etmiştir. Sultanın yazısını ve hediyelerini kabul eden imparator, Graecus'un yanında kendi elçisi Hans von Turn'u (Avusturya'nın İstanbul'a gönderdiği ilk elçi), mukabil hediyeleriyle birlikte İstanbul'a göndermiş ve elçi orada Osmanlılarla bir yıllık bir barış imzalamıştır.

Osmanlılar ile Habsburglar arasındaki diplomatik ilişkiler, ilk kez Kanuni Sultan Süleyman devrinde Macaristan fethinden sonra yoğunlaşmaya ve somut bir şekil almaya başlamıştır. Çünkü Türkler, 1526 yılında Mohaç zaferiyle Macaristan'ı fethetmiş ve Avusturya'nın doğrudan sınır komşusu olmuşlardır. İlk zamanlarda, öncelikle Doğu Avrupa'ya yöneldiği için Habsburglar tarafından büyük bir tehdit olarak algılanmayan Türk tehlikesi artık kendini iyice hissettirmeye başlamış ve ciddi tedbirlerin alınması kaçınılmaz hale gelmiştir. İmparator Şarlken, son Macar Kralı ve eniştesi II. Layoş'un Mohaç'ta ölümünden sonra, kardeşi I. Ferdinand'ı Avusturya kralı olarak atayarak imparatorluğun doğu politikasının idaresini ona bırakmıştır. I. Ferdinand, ölen

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleleri

kralla 1515 yılında yapılan evlilik anlaşmaları¹ dayanarak Macar tacı üzerinde hak iddia etmesi, Osmanlılarla Habsburg arasında onyıllar sürececek bir savaş başlatmıştır. Hem Sultan Süleyman hem de onun Macar kralı vasalı olarak atadığı Jan Zápolya'yla savaşmak zorunda kalan I. Ferdinand'ın, Osmanlı'nın askeri üstünlüğü nedeniyle, Macaristan'ın kendine ait kısmını ve kendi ana topraklarını korumak için İstanbul ile müzakere etmekten başka seçeneği kalmamıştır. 1527 yılından itibaren İstanbul'a birçok kez elçi göndermiştir. Bu elçiler, temel olarak, sultandan Zápolya'yı korumaktan vazgeçmesini ve Macaristan'ı boşaltmasını talep etmek ve gerekirse bunun için ona yüklü miktarda tazminat teklif etmekle görevlendirilmiştir. I. Ferdinand'ın talepleri Osmanlı tarafından reddedilmiş ve Osmanlı-Habsburg anlaşmazlığı sürmüştür.² Anlaşmazlıklar ve savaşlar Kanuni'nin ölümünden sonra da devam etmiş ve 19. yüzyıla kadar Osmanlılar ile Habsburglar arasında bir dizi savaş yaşanmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak diplomatik ilişkiler de giderek yoğunlaşmıştır.³ Bertold Spuler'in tespitine göre 1528-1769 yılları arasında Avusturya'dan, İstanbul'a 115 elçi gönderilmiştir.⁴ Bu sayının büyüklüğü ve elçilerin maiyetinde birçok insanın bulunduğu düşünüldüğünde akla gelen ilk sorulardan biri, bu elçilerin nasıl finanse edildiği olmaktadır.

Osmanlı-Avusturya diplomatik ilişkileri, hem Osmanlı Tarihi araştırmaları çerçevesinde hem de konuyu doğrudan ele alan bazı çalışmalarla

¹ Macaristan Kırallı Ladislaus'un (II. Vladislav 1456-1516) Layoş ve Anna adında iki çocuğu vardı. Kral Habsburglarla ebedi dostluk ve bağ kurmak için Anna'yı Ferdinand'la evlendirmişti. Oğlu Layoş ise ardında yasal bir mirasçı bırakmadan ölmesi durumunda Ferdinand'ın mirasçı olabilmesi için onun kız kardeşiyle evlendirilmişti.

² Yusuf Yıldız, *Osmanlı-Habsburg İlişkileri. Kanuni-Şariken-Busbecq*, Ankara: TTK Yayınları, 2013, s. 41-44 ve 145-157. Ayrıca bkz. Anton C. Schaendlinger, "Der diplomatische Verkehr zwischen Österreich und der Hohen Pforte in der Regierungszeit Süleymans des Prächtigen", Otto Mazal (ed.), *Kultur des Islam*, Wien: Österreichische Nationalbibliothek, 1981, s. 91-103; Anton C. Schaendlinger, "Der Status der habsburgischen Gesandten an der Hohen Pforte zur Zeit Süleymans des Prächtigen", *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, Supplement 7 (1989), s. 229-234; Karl Teply, *Kaiserliche Gesandtschaften ans Goldene Horn*, Stuttgart: Steingrüben, 1968.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Uğur Kurtaran, *Osmanlı-Avusturya Diplomatik İlişkileri (1526-1591)*, Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı, 2009. Ayrıca bu döneme ait önemli bir kaynak olarak bkz. *Imre Thököly'nin Kâtibi János Komáromi'nin Türkiye Günlükleri*, yayına hazırlayan: Hüseyin Şevket Çağatay Çapraz, Ankara: Gece Kitaplığı, 2016.

⁴ Bkz. Bertold Spuler, "Die europäische Diplomatie in Konstantinopel, bis zum Frieden von Belgrad (1739), Teil III: Listen der in Konstantinopel anwesenden Gesandten bis in die Mitte des 18. Jahrhunderts", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, Bd. XI, Heft III/IV (1935), s. 313-342.

kısmen aydınlatılmış olsa da, bu konunun birçok yönü henüz araştırılmış değildir. Yapılan çalışmalar, genellikle karşılıklı olarak gönderilen elçilerin diplomatik görevi ve onların karşı tarafı nasıl algıladıkları ve yansıttıkları konusu üzerine odaklanılmışlardır. Bu çalışmanın amacı, Osmanlı arşiv belgeleri ve elçilerin ya da maiyetinde bulunan kişiler tarafından kaleme alınan eserlerin ışığında Avusturya elçilerinin ve maiyetinde bulunanların Osmanlı Devleti'ndeki masraflarının 18. yüzyıla kadar nasıl karşılandığını araştırarak bu ilişkilerin farklı bir yönünü ortaya koymaktır.

2. Elçilerin İşlerinin Osmanlı Devleti Tarafından Karşılması

Osmanlı Devleti'ne gelen Avusturya elçilerinin masraflarının nasıl karşılandığı konusunda hem elçilerin sekreterlerinin günlük ve seyahatnamelerinde hem de Osmanlı arşiv belgelerinde konumuzu ana hatlarıyla aydınlatacak bilgiler bulmaktayız. Kronolojik olarak gitmek istersek, bu konuda ilk önce Batılı kaynaklara bakmamız gerekecektir. Çünkü ilk dönemlerde Osmanlı Devleti'nin güçlü pozisyonundan dolayı barış müzakereleri umumiyetle İstanbul'da yapılmıştır. Dolayısıyla Batılı elçiler, elçilik görevleri süresi boyunca olup bitenleri daha 15. yüzyıldan itibaren detaylı bir şekilde seyahatname ve günlüklerine kaydetmeye başlamışlardır.

Kaynaklar, İstanbul'a gelen yabancı elçilerin Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisindeki masraflarının, Osmanlı Devleti tarafından ödendiğini bildirmektedirler. Osmanlı hükümeti, elçilere *ta'yin* (istihkak, bakım) denilen bir ödenek tahsis etmiştir. Elbette bu ödenek, fark gözetmeksizin bütün yabancı elçilere verilmiştir. Elçilere ödenen miktarlar elçinin görevine göre ayarlanmış ve zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. İlk Venedik balyosu Marcello'nun 1454 yılında yıllık 1.000 duka yevmiye aldığı bildirilmektedir. Fransız Girardin'e Osmanlı hükümeti, 1686 yılında 36.000 frank tahsis etmiş ve o, buna ilaveten Marsilya ticaret odasından da 16.000 frank almıştır. Avrupalı elçilere para tahsis edilirken Rus elçiler, yevmiyelerini, ülkelerinin ekonomisine uygun olarak, başta samur derisi olmak üzere, erzak malzemeleri olarak almışlardır. Ayrıca onlara yolculukları için de ekmek, balık, şarap, bira, bal gibi gıda maddeleri de verilmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın, 1526 Mohaç Savaşı'yla Macaristan'ı fethetmesinden sonra Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya sınır komşusu olmuş ve iki devlet arasındaki anlaşmazlıklar artmıştır. Bu nedenle Avusturya'dan İstanbul'a sık sık müzakere amaçlı elçiler gönderilmiştir.

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediye Hediye Hediye

Örneğin İmparator Şarlken'in kardeşi Avusturya arşidükü I. Ferdinand, 1530 yılında Macaristan'ın boşaltılması ve Jan Zapolya'ya verilen desteğin kesilmesini talep etmek için Joseph von Lamberg ve Niklas Jurişç'in başkanlığında Kanuni Sultan Süleyman'a bir elçilik heyeti göndermiştir. Heyette bulunan Kronist Benedikt Kuripeşiç, bu seyahatin hemen hemen bütün aşamalarını kaydettiği seyahatnamesinde şunları not etmiştir:

“Herkes 10.000 akçe, ikişer altın madalya ve birkaç gümüş kâse ve sürahi verildi. Caspar Waldenstein, Andreas von Puchheim ve Christoph von Prag'a çiçek motifli birer kadife kaftan hediye edildi. Tercümana 2.000 akçe para ve kırmızı Şam kumaşından bir kaftan verildi, hizmet personeli için Şam ipeğinden birkaç elbise geldi, efendiler (elçiler) bunları hizmetçileri arasında paylaştırdılar.”⁵

I. Ferdinand'ın elçisi Ogier Ghiselin de Busbecq'le birlikte 1553'de İstanbul'a gelen Hans Dernschwam'a göre Busbecq'e 10.000 akçe para hediye edilmiştir.⁶ Avusturyalı elçi Preyner'e, 1575 senesinde, yıllık 7.500 taler⁷ yevmiye tahsis edilmiştir. Spuler'in ifadesiyle imparatorluk “hediyelerini”, – yani Avusturya'nın Osmanlı'ya ödediği vergiyi – sultana getiren görevliye ise 2.000 taler verilmiştir. Avusturya elçisi David Ungnad'ın (elçilik süresi 1573-1575) yevmiesi 48.500 taler idi. Reniger'e, 1650 yılında yıllık 3.000 gulden⁸ ödenmiş, daha sonra yevmiesi 4.000 taler artırılmıştır.⁹

Elçilere para yanında gıda maddeleri de tahsis edilmiştir, ancak içecekleri kendileri tedarik etmişlerdir. Bunun nedeni elçilere şarap içme konusunda bir esneklik tanınmak istenmesi olmalıdır. Çünkü Spuler'in araştırmalarına göre

⁵ Benedikt Kuripeşiç, *Itinerarium oder Wegrayß Küniglich Mayestät Potschafft gen Constantinopel zu dem Türckischen Keiser Soleyman, Anno 1530*, bearbeitet von Gerhard Neweklowsky, Klagenfurt: Wieser, 1997, s. 83 vd.; Mark Feuerle / Jan Ulrich Büttner, *Von Wien nach Konstantinopel. Deutsch-türkische Diplomatie am Beginn des 16. Jahrhunderts*, Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 2010, s. 38-39.

⁶ Konrad Dilger, *Untersuchungen zur Geschichte des Osmanischen Hofzeremoniells im 15. und 16. Jahrhundert*, München: Dr. Rudolf Trofenik, 1967, s. 99-100.

⁷ 15. yüzyılın sonlarına doğru ilk kez Tirol'de basılan *taler*, zamanla bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Almanya'da 19. yüzyıla kadar kullanılmaya devam edilmiştir. Mark kullanıma başlanırken, 1 taler 3 marka eşit sayılmıştır.

⁸ *Gulden*, ilk kez 1252'de Floransa'da basılmış ve daha sonra birçok ülkede kullanılmıştır. 1700 yılında 1 imparatorluk guldeni, kaba hesapla bugünkü 40-50 euro kadar bir satın alma gücüne sahipti.

⁹ Bertold Spuler, “Die europäische Diplomatie in Konstantinopel, bis zum Frieden von Belgrad (1739), Teil II: Die diplomatischen Gebräuche. Übersicht über die türkischen Staatsbehörden”, *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, Bd. XI, Heft II (1935), s. 211-212.

elçilerin şarap tedarik etmesine izin verilmiştir. Gıda maddeleri tahsis edilen elçilere örnek olarak 1700 yılında İstanbul'da bulunan imparatorluk büyükelçisi Kont Oettingen'i gösterebiliriz. Elçi ve maiyetine verilen gıda maddeleri şunlardır: 40 tavuk, 3 hindi, 10 kaz, 30 güvercin, en kalitelisinden 150 okka (1 okka= 1282 g) un, 10 okka meyve, 30 okka sebze, 3 öküz, 1 dana, 10 koyun, 50 kile (1 kile= 45 kg) arpa, 10 kantar (1 kantar= 220 okka) saman, 3 araba kuru ot, 30 yük ağaç, 10 okka kömür, 1 okka baharat ve ilaveten şahsi harcamaları için 150 piaster para.¹⁰

Osmanlı arşiv belgeleri ise, elçilerin masrafları konusunda, özellikle 17. yüzyılın sonlarından itibaren bilgiler sunmaktadır. Bu belgelerde genellikle elçilere ve maiyetine sağlanan meblağlar verilmekte ve bunların Hazine-i Âmire'den karşılanacağı belirtilmektedir. Bazı elçilerin masrafları konusunda birden çok belgenin bulunması, heyetin gelişinden dönüşüne kadar maiyetiyle birlikte yaptığı masrafların kabaca hesaplanmasına olanak vermektedir. Şimdi bunu bir örnekle görelim: 29 Haziran 1699 tarihli bir belgede yakında İstanbul'a gelecek Avusturya elçileri için Galata dışındaki, Hüseyin Ağa Mahallesi'nde bir konak kiralandığından bahsedilmektedir.¹¹ B. Spuler'in, İstanbul'a giden Avusturya elçileri listesine göre, bu elçi yukarıda sözü edilen Oettingen Kontu IV. Wolfgang'dır (Ölm. 1708). Kont, 10 Ocak 1700'de İstanbul'a gelmiş ve 11 Ekim 1700'de şehirden ayrılmıştır.¹²

Wolfgang başkanlığındaki elçilik heyetiyle, Osmanlı sınırına girişinden (Ocak 1700'de) İstanbul'a ulaşana kadar ilgilenilmiş, Belgrad, Edirne ve oradan da Dersaadet'e yapacağı yolculukta maiyetine Kapucubaşı Yusuf Ağa adında biriyle birlikte beş nefer meşaleci verilmiştir.¹³ Elçi, İstanbul'a ulaşınca kendisi için daha önce kiralanan konağa yerleştirilmiştir. 1700 yılı Mayıs ayına ait iki belgenin ilkinde, elçiler için tutulan konağın kirasının 3.093 akçe olduğu¹⁴, diğerinde ise konağın tamir ve diğer masraflarının 13.560 akçe tuttuğu belirtilmektedir.¹⁵ Eylül ayına ait bir belgeye göre, nereye olduğu belirtilmemekle birlikte, elçinin, yaptığı bir yolculuk esnasında yanına refakatçi olarak Mustafa ve Bayezid isimli çavuşlar görevlendirilmiş ve bunların harcırah

¹⁰ Spuler, *a.g.m.*, *Teil II*, s. 210-214.

¹¹ BOA, AE.SMST.II. / 124 – 13675 (1 Muharrem 1111 – 29 Haziran 1699).

¹² Spuler, *a.g.e.*, *Teil III*, s. 339-340.

¹³ BOA, AE.SMST.II. / 90 – 9745 (3 Ramazan 1111 – 22 Şubat 1700).

¹⁴ BOA, AE.SMST.II. / 79 – 8481 (23 Zilkade 1111 – 12 Mayıs 1700).

¹⁵ BOA, AE.SMST.II. / 78 – 8330 (2 Zilhicce 1111 – 21 Mayıs 1700).

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleşmeleri

ve nafaka bedelleri toplam 6.880 akçe tutmuştur.¹⁶ Belgelerde, elçinin Dersaadet'teki düzenli masraflarından birinin de kayık kullanımı olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre elçi, Dersaadet'e gitmek istediğinde, ikamet ettiği Hüseyin Ağa konağı Galata dışındaki olduğu için, Galata'ya inerek sahildeki kayıklardan birini kiralamıştır. Dersaadet'ten de Galata'ya aynı şekilde kayıkla dönmüştür. Böyle bir yolculuğun ücreti, bir defasında 2.600 akçe tutmuştur.¹⁷

Ekim ayına ait bir belgede, elçinin, 28 Eylül – 7 Ekim 1700 tarihleri arasında yaptığı masraflarla yevmiyesinin 240.000 akçe olarak hesaplandığı belirtilmiştir.¹⁸ Buradan hareketle bir Avusturya elçisinin İstanbul'da kaldığı zaman dilimindeki bir yıllık masrafı ortalama 8.640.000 akçe olarak hesaplanabilir. Tabi ki burada elçinin, yıl içerisinde Balkanlara ve kendi ülkesine çeşitli seyahatler yapmış olabileceğini de unutmamak gerekir.

Elçinin memleketine döndüğü Ekim ayına ait bazı belgelerde, elçinin dönüş masrafları hakkında da bazı bilgiler buluyoruz. Buna göre, elçi ve maiyetinin yolculuk masrafının (araba harcırahı) 30.000 akçe¹⁹, Belgrad'a kadarki seyahatinde yanında refakatçi olarak görevlendirilen dergâh-ı ali çavuşlarının harcırahının ise 6.400 akçe tuttuğu hesaplanmıştır.²⁰ Tabi ki elçi, memleketine eli boş gönderilmemiş, Osmanlı'da adet olduğu üzere padişah tarafından kendisine ve maiyetine bazı atıye (hediye) ve inamlar (lütuf, ihsan) tahsis edilmiştir. Muhasebe tarafından yapılan hesapta bu hediyelerin bedeli 26.400 akçe tutmuştur.²¹

Oettingen Kontu, 11 Ekim'de memleketine dönmek üzere İstanbul'dan yola çıkmıştır. Fakat oğlu, muhtemelen işleri bitmediği için, İstanbul'da kalmıştır. Aralık ayına ait bir tezkirede, bu kez elçinin oğlunun dönüş yolculuğunun gündeme geldiği, maiyetine Eflak'a kadar refakat etmek üzere tayin edilen Dergâh-ı Ali çavuşlarının masrafının 12.800 akçe tuttuğu belirtilmektedir.²² Kont ve maiyeti, İstanbul'da dokuz ay kalmış ve bu süre zarfında kendisi ve maiyetinin doğal olarak İstanbul'da ve şehir dışında birçok

¹⁶ BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4684 (2 Rebiülahir 1112 – 16 Eylül 1700).

¹⁷ BOA, AE.SMST.II. / 67 – 7028 (29 Cemaziyelahir – 11 Aralık 1700).

¹⁸ BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4699 (22 Rebiülahir – 6 Ekim 1700).

¹⁹ BOA, AE.SMST.II. / 77 – 8182 (19 Rebiülahir 1112 – 3 Ekim 1700).

²⁰ BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4691 (20 Rebiülahir 1112 – 4 Ekim 1700).

²¹ BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4690 (27 Rebiülahir 1112 – 11 Ekim 1700).

²² BOA, AE.SMST.II. / 54 – 5430 (22 Cemaziyelahir – 4 Aralık 1700).

masrafı olmuştur. Bu masrafların tamamı, belgelerin ortak ifadesine göre Osmanlı Devleti tarafından karşılanmıştır.

Osmanlı Devleti, misafirler olarak gördüğü yabancı elçilere değerli hediyeler de takdim etmiştir. Persler, Araplar, Moğollar ve Selçuklularda da adet olduğu gibi sultan, Batılı elçilere, genellikle onur kaftanları (Hil'at) ve para hediye etmiştir.²³ Ayrıca baharat, zarif kumaşlar ve elbiseler, yay gibi hediyeler de tercih edilmiştir. Tabi hediye konusunda elçinin geldiği ülkenin hükümdarı da unutulmamıştır.²⁴ Joseph von Lamberg ve Niklas Jurişiç'in başkanlığında 1530 yılında gelen delegasyona takdim edilen hediyelerden yukarıda bahsedilmişti. Buna ilaveten burada, 1553 yılında İstanbul'a barış müzakereleri için gelen imparatorluk elçisi Busbecq'e verilen hediyeleri zikretmekle yetineceğiz. Çünkü bu tür örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Busbecq, kendisine ve adamlarına yapılan hediye takdimini şöyle tasvir etmektedir:

“...Bu şekilde bir kez daha sultanın huzuruna çıkarıldım. Bana üzerimde taşımakta gayet zorlandığım geniş ve işlemeli iki adet kaftan giydirdiler; hizmetimdeki herkese de aynı şekilde, bana eşlik etmeleri için çeşitli renklere ipek giysiler hediye edildi...”²⁵

Ayrıca elçiye, kendi ifadesine göre, İstanbul'dan ayrılırken de çeşitli hediyeler verilmiştir. Ali Paşa, Busbecq'e altın işlemeli çok zarif bir kaftan, şifalı bitkilerden yapılan bir kutu halis İskenderiye panzehiri, bir cam kap dolusu o zamanlar çok methedilen bir merhem²⁶ ve başka şeyler hediye etmiştir. Busbecq, sultandan ise sadece memleketine her dönen elçiye hediye ettiği alışılğılageldik hediyeler almıştır.²⁷

Bir elçiye huzura kabul edilmese dahi, adet gereği onur kaftanı hediye edilmiştir. I. Selim'den itibaren sadece elçilere değil, elçinin maiyetinden sultanın elini öpmesine izin verilenlere de bu kaftanlardan hediye edildiği ve elçilerin bu kıyafetleri giyerek sultanın huzuruna çıktıkları görülmektedir. Alman seyyah Conrad Jacob Hildebrandt, kaftanların verilmesini şöyle tarif ediyor: “Biraz sonra, iki kolu üzerine koyduğu bir yığın kaftanla biri geldi ve

²³ Dilger, *a.g.e.*, s. 96.

²⁴ Spuler, *a.g.e.*, *Teil II*, s. 196.

²⁵ Ogier Ghiselin von Busbecq, *Vier Briefe aus der Türkei*, aus dem Leteinischen übertragen, eingeleitet und mit Anmerkungen versehen von Wolfram von den Steinen, Erlangen: Verlag der philosophischen Akademie, 1926, s. 68.

²⁶ Eskiden Mısırlılar'ın ölümlerini mumyaladıkları Mekke merhemi.

²⁷ Busbecq, *a.g.e.*, s. 218-220.

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleşmeleri

önce elçi efendiye, daha sonra da içeriye girme teveccühü gösterilen diğerlerine böyle bir kaftan giydirildi.”²⁸

Bir elçinin, Osmanlı sarayındaki kabul merasimi, esas huzura kabulün yanında bir de ziyafet içeriyordu. Ziyafetin verilmediği nadiren olurdu. 15. yüzyılın sonundan itibaren yabancı elçiler, artık resmi merasimle huzura kabul edilmedikleri için elçilere vezir-i âzamın başkanlık yaptığı divan toplantılarında yemek verilmiştir. Kanuni'den itibaren, İstanbul'dan sadece teveccüh gösterilerek ayrılan bir elçi, paşalar tarafından divanda yemeğe davet edilmiştir. Ancak ziyafetler, özel olarak Batılı misafirler için değil, bütün saray halkı için düzenlenmiştir. Çünkü hükümdarın, merasimlerin bir parçası olarak umumi ziyafetler düzenlemesi Doğu halklarında adetti. Yemekler huzura kabul merasiminden sonra getirilirdi ve devlet burada da bir ihtişam sergilerdi. Ziyafete katılanların sayısı konusunda kaynaklarda çeşitli veriler bulunmakta ve 4.000'den 40.000'e kadar değişen oranlar verilmektedir.²⁹

İstanbul'daki yabancı diplomatların 1660 yılındaki ta'yini kendilerine verilen hediyelerle birlikte, toplam 1.000.000 akçe tutmuştur. Özellikle olağanüstü bir elçinin, yani özel bir görevle gelen bir elçinin masraflarının tereddütsüz tamamı karşılanmıştır. Ancak bunda, bu statüdeki bir elçinin azami ikamet süresi olarak belirlenen altı aylık zaman esas alınmıştır. Elçinin, bu süreyi aşması durumunda onun masrafları için yapılan ödenek düşürülmüştür. Örneğin bu süreyi aşan Rus elçisi Rumjancev'e 1725 yılında 80 piaster yerine 10 piaster ödenmiştir. Bu konumdaki bir elçinin, Osmanlı hükümetinin resmi geri dönme talebine karşı çıkması durumunda ise, paranın tamamı kesilmiştir.³⁰

3. Elçilik Hediyeleşmeleri

Osmanlı Devleti, elçilerin masraflarını karşılamayı bir görev bilmiştir. Fakat sultan başta olmak üzere Osmanlı devlet ileri gelenlerinin yabancı elçilerden hediyeler talep etmesi de vazgeçilmez bir adet haline gelmiştir. Hatta bir diplomatın resmi devlet hediyelerine özel hediyeler eklemesi bile memnuniyetle karşılanmıştır. Bir elçi, hediye getirmeyi ihmal etmesi durumunda, ciddi problemlerle karşı karşıya kalabilmiştir. Örneğin Fransız elçi François de Noailles, 1572 yılında hediyesiz geldiği için huzura kabul edilmek

²⁸ Dilger, *a.g.e.*, s. 97-98

²⁹ Ayrıntılar için bkz. Dilger, *a.g.e.*, s. 104-113.

³⁰ Spuler, *a.g.m.*, *Teil II*, s. 212-213.

için büyük gayret göstermek zorunda kalmıştır.³¹ Aynı hata, 1587 yılında Avusturya elçisinin zindana atılmasına neden olmuştur. Küçük ve değersiz hediyeler, elçilerin masrafları için tahsis edilen ödeneklerin düşürülmesine bile neden olabilmıştır.

Hediye getirilmemesi, Osmanlı yönetimi tarafından nezaket görevinin ihlali olarak algılanmış ve böyle bir durumda elçiye yeterince ilgi gösterilmemiştir. Hediyelerin bir tür pasif rüşvet olduğu asla düşünülmemiştir. Hatta bir vezirin pratik olarak, öncelikle, zengin hediyelerle gelerek bununla kendisine karşı saygısını ifade eden bir elçiyle ilgilenmeye meyilli olması çok doğal karşılanan bir durum olmuştur.³² Hediye getirmek boyun eğmek ve bir tür haraç olarak kabul edilirken, hediye getirmemek, sadece sultanın gücünü tanımamak ve dolayısıyla bir hakaret değil, aynı zamanda onun mutlak hâkimiyetini de tartışılabilir kılmak olarak algılanmıştır.³³ Bu nedenle elçiler, hediyesiz gelmemeye büyük itina göstermişler, hatta adet gereği, sultana takdim edilen resmi hediyelere ek olarak, en yüksek devlet görevlilerine, örneğin veziri âzam, vezirler, yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, Bab-ı Ali tercümanı ve İstanbul'a gelirken bölgelerinden geçtikleri sancakbeylerine de hediyeler sunmuşlardır.³⁴

Bağımlılık ilişkisi ne kadar belirginse hediyelerin de o kadar zengin olması beklenmiştir. Örneğin İran elçisi, II. Bayezid'e çeşitli hediyelerle birlikte dört fil getirmiştir. Leonardo Boldù, II. Mehmet'e 1468 yılında Venedik Signoriası³⁵ adına altın işlemeli ipek kumaşlar hediye etmiştir. Sevilen ve tercih edilen hediyelerden biri olduğu için Osmanlı ileri gelenlerine katırlar da hediye edilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren sultanlar sık sık saatlerle onurlandırılmıştır.³⁶ Esasen her ülke, kendi doğasının ve sanatının ürünlerini hediye ettiği için, zamanla belli hediyelerin takdimi adet haline gelmiştir. Batılı elçiler hediye olarak genellikle altın kadehler, saatler, kumaşlar,

³¹ Ancak Dilger'in araştırmalarına göre Fransız elçilere hediye getirme yükümlülüğü konusunda farklı muamele yapılmıştır. Örneğin Fransız elçilik heyeti, 1500 yılında, hediyesiz geldiği halde sultanın huzuruna kabul edilmiştir. Bu istisna, 16. yüzyılda da devam etmiştir. Bkz. Dilger, *a.g.e.*, s. 103. Anlaşıldığı kadarıyla, Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Habsburgların düşmanı olan Fransa'yla Osmanlı Devleti arasında kurulan dostluk ilişkilerinin bunda önemli bir rolü olmuştur.

³² Spuler, *a.g.m.*, *Teil II*, s. 194.

³³ Dilger, *a.g.e.*, s. 101-102.

³⁴ Spuler, *a.g.m.*, *Teil II*, s. 195.

³⁵ İtalyan şehir devletlerinin yöneticilerine verilen isim.

³⁶ Dilger, *a.g.e.*, s. 102-103.

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleri

kıymetli taşlarla süslü elbiseler, şamdanlar gibi sanatsal değeri olan hediyeler getirmişlerdir.³⁷

1577 yılı Aralık ayı sonunda Avusturya elçisi Joachim von Sinzendorf ile beraber İstanbul'a gelen Protestan vaiz Salomon Schweigger, seyahatnamesinde sultana ve diğer devlet ileri gelenlerine getirilen hediyelerle ilgili önemli bilgiler vermektedir. Schweigger, ilk önce imparatorun sultana gönderdiği "onur hediyeleri"nden bahsetmektedir. Bu ödeneklere haraç yerine, hediye demek istediğini söyleyen seyyah, sultana 40.000 taler, vezir-i âzama ise 18.000 taler verildiğini yazmaktadır. Ayrıca elçi, diğer paşalar ve yeniçeri ağasına verilenlerle birlikte dağıttığı meblağın 76.500 taler tuttuğunu belirtmektedir. Daha sonra eşya türünden getirdiği hediyeleri sayan Schweigger'in verdiği listede sultan için iki adet saat, iki adet yaldızlı gümüş banyo teknesi, iki adet çaydanlık, iki adet kaplamalı büyük çifte komodin³⁸, iki adet el yapımı komodin, iki adet yaprak süslemeli büyük kaplama şişe, yaldızlı bir leğen ve bir kandil bulunmaktadır. Aynı listede diğer ileri gelenlere de hemen hemen aynı cinsten hediyeler getirildiği belirtilmektedir. Listede bu hediyelerin fiyatları da verildiği için, hesap yapmamız mümkün olmaktadır. Buna göre, para olarak getirilen hediyeler haraç olduğu için onları saymazsak, hediyeler toplam 12,640 taler tutmuştur.³⁹

Hediyeler bağlamında elçilerin verdiği bazı bilgilerden yola çıkarak, o dönemde Türk toplumunun sanatsal değeri olan ürünlere fazla değer vermediğini anlıyoruz. Schweigger bu konuda şunları yazmaktadır: "Sultan, kendisine yıllardır getirilen güzelim saatleri, büyük bir odada üst üste yığılmış olmalı. Bu saatler, paslanarak çürüyor, bazıları satılıyor. Bazen bu saatleri değiştiriyor ve odaya aynılarını koyduruyor. Bir saati bir süre kullandıktan sonra, onu kaldırtıp yerine başkasını getiriyor ve bu, böyle devam ediyor."⁴⁰ Sultanın gümüş takımlara da değer vermediğini ifade eden Schweigger, hediyeler konusundaki hayal kırıklığını şöyle ifade etmektedir: "Bu komodin ve gümüş takımlar, hepsi, değer verilmesi gereken çok zarif bir işçiliğin ürünü olmasına rağmen... bunların, bu insanlar için bir anlamı yok, onlar, bu ürünlere

³⁷ Spuler, *a.g.e.*, *Teil II*, s. 194.

³⁸ Schweigger, burada "Credentz" getirdiğini yazmaktadır. Eski Almanca'da sıkça rastlanan bu kelime, büfe şeklinde çeşitleri de olan bir tür komodin/konsol anlamına gelmektedir.

³⁹ Salomon Schweigger, *Ein neue Reiss Beschreibung auss Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem*, Nürnberg: Wolfgang Endters, 1639, s. 60-61.

⁴⁰ Schweigger, *a.g.e.*, s. 61-62.

şaşıyorlar, fakat bana bildirildiğine göre bunların hepsini tekrar eritip para yapıyorlarmış...”⁴¹ Eski paraların (Antik Çağ paraları da dâhil) demirciler tarafından eritilerek tunç sürahiler yapıldığından Busbecq de hayretle bahsetmektedir.⁴²

David Ungnad’ın elçilik heyetinin vaizi olarak 1573’de İstanbul’a gelen teolog Stefan Gerlach’ın günlüğündeki hediye listesi ise şunları içermektedir: “Gümüş sofr takımları, yazı malzemeleri, bir kristal saat, el yıkama lavabosu, komodinler, bir saat daha, pusula”. Gerlach’ın ikinci listesinde ise “lavabosuyla birlikte musluklu bir su sebili... ve 1.000 imparatorluk taleri para” zikredilmektedir.⁴³

Buraya kadar edindiğimiz bilgiler net olarak gösteriyor ki, yabancı elçilerin hemen hemen bütün masrafları, Osmanlı toprağına ayak basmalarından itibaren Osmanlı Devleti tarafından karşılanmıştır. Bazı istisnalar olmuş olabilir, ancak genel olarak bakıldığında bunun, Osmanlı diplomasi geleneğinin önemli bir parçası olduğunu ve Osmanlı Devleti’nin, bu âdetin tatbik edilmesine mümkün olduğunca özen gösterdiğini söyleyebiliriz. Osmanlı Devleti’nin neden böyle bir politika izlediği sorusuna gelince: Bu konuda farklı düşünceler bulunuyor. Konrad Dilger’e göre bu âdetin kökeni daha çok babalık desteği vazifesini yerine getirme düşüncesine dayanmaktadır. Yani hükümdar, giydirmek, beslemek ve zenginleştirmekle yükümlüdür. Sultanın elçilere para ve elbise hediye etmesinde, Otto Treitinger gibi bir merhamet kanıtı aramak çok renksiz gözükmektedir.⁴⁴ Faik Reşit Unat’a göre, Osmanlı Devleti’nin, hiçbir itiraz olmaksızın elçilerin her türlü iâşe masrafını III. Selim dönemine kadar karşılaması, bir “büyüklük ve misafirsevenlik şimesi” idi.⁴⁵ Benzer bir düşünceye sahip olan Spuler de Osmanlı Devleti’nin, diplomatları misafirler olarak gördüğü için misafirperverliğin gereğini yerine getirmeye çalıştığını ifade etmektedir.⁴⁶ Ancak o çalışmasının başka bir yerinde Osmanlı Hükümeti, bunu yaptığı için kendinde onlardan da hediyeler bekleme hakkı olduğuna inanmıştı ki bu, Rusya’da da olan bir adetti.⁴⁷ Biz bu konuda Spuler’e

⁴¹ Dilger, *a.g.e.*, s. 103.

⁴² Busbecq, *a.g.e.*, s. 55.

⁴³ Dilger, *a.g.e.*, s. 103.

⁴⁴ Dilger, *a.g.e.*, s. 96.

⁴⁵ Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, tamamlayıp yayımlayan Bekir Sıtkı Baykal, 3. Baskı, Ankara: TTK Yayınları, 1992, s. 14-15.

⁴⁶ Spuler, *a.g.e.*, *Teil II*, s. 212.

⁴⁷ Spuler, *a.g.e.*, *Teil II*, s. 192-193.

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İaşeleri ve Elçilik Hediyelemi

katılmıyoruz. Hediyelemi daha çok manevi bir anlamı olduğunu yukarıda göstermiş bulunuyoruz.

4. Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa devletleri arasındaki diplomatik ilişkiler, bilhassa 16. yüzyılda Kanuni Süleyman döneminde, Türklerin Macaristan'ı fethinden sonra yoğunlaşmıştır. Macaristan'a hâkim olan Türkler, özellikle Avusturya ile sınır komşusu olmuş ve Avusturya'yı da tehdit eder hale gelmişlerdir. Bu durumda, Avusturya'nın Türklerle müzakere yapması kaçınılmaz olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlü pozisyonundan dolayı, müzakereler genellikle İstanbul'da yapılmış ve Avusturya, 18. yüzyıla kadar İstanbul'a onlarca elçi göndermiştir.

Bu elçilerin iâşe ve diğer ihtiyaçlarıyla ilgili bütün masrafları, bu zaman zarfında, Osmanlı sınırına girişlerinden Osmanlı topraklarını terk edişlerine kadar Osmanlı hükümeti tarafından karşılanmıştır. Elçilere, ta'yîn adlı bir yıllık ödenek tahsis edilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla bu ödenek, elçilerin genel masraflarının karşılanması için yevmiye ya da harcırah olarak düşünülmüştür. Çünkü belgelerde elçilerin ek masraflarından da bahsedilmektedir. Örneğin elçilerin güvenliği ile de ilgilenen hükümet, Osmanlı sınırlarına girişlerinden itibaren yanlarına refakatçiler vermiş ve bunların bütün masrafları devlet tarafından ödenmiştir. Elçilerin ev kiralaları, tamir masrafları, İstanbul'daki ikametleri esnasında yaptıkları yolculukların masrafları için de ek ödenekler tahsis edilmiştir. Hatta bazı zamanlar elçi ve personeli için doğrudan yiyecek ve içecek maddeleri gönderdiği bile olmuştur. Ayrıca elçilere ve maiyetindeki bazı kişilere para ve onur kaftanları başta olmak üzere çeşitli hediyeler sunulmuştur. Ancak elçilerden de hediyeler beklenmiştir. Hediyeler, sultan ve diğer Osmanlı devlet ileri gelenleri için onurlandırma, saygı, boyun eğme, haraç verme gibi anlamlar ifade ettiği için, hediye getirmeyen bir elçinin, bu değerleri ihlal ettiği düşünülmüştür. Bu nedenle bütün yabancı elçiler, özellikle sık sık gelen Avusturya elçileri Osmanlı sarayına zengin hediyelerle gelmişlerdir.

Bize göre Osmanlı Devleti'nin yabancı elçilerin ikamet süreleri boyunca Osmanlı topraklarındaki bütün ihtiyaçlarını karşılaması ve onlara değerli hediyeler sunması, her şeyden evvel misafîrperverliğin ve cömertliğin gereği olarak düşünülmüştür. Devlet, elçileri adeta ilgilenilmesi ve himaye edilmesi gereken çocukları olarak görmüştür. Birçok ülkede bulunmayan bu

uygulamanın, aynı zamanda, büyük imkânlarla sahip bir süper güce yakışır şekilde cömertlik göstermek arzusuna dayandığı da söylenebilir. Bu düşünce ise bizi, bu uygulamanın, Osmanlı'nın büyük güç olduğu dönemde başladığı sonucuna götürmektedir. Özellikle devletin daha güçlü ve zengin olduğu zamanlarda, örneğin Kanuni Sultan Süleyman devrinde yabancı elçilere bilinçli olarak devletin ihtişamı ve gücünün sergilendiği bilinmektedir. Yani sonuç olarak, elçilerin ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle, bir taraftan devletin ihtişamı, zenginliği, gücü sergilenirken, diğer taraftan da himaye eden, lütuf gösteren devlet imajı verilmek istenmiştir.

Karşı taraftan beklenen hediyeler ise öncelikle saygı ve boyun eğmenin ifadesi olarak da görülse de, benzer bir cömertlik ve jestin küçük ölçekte de olsa onurlandırılmak arzusuyla karşı taraftan da beklendiği anlaşılmaktadır. Yani bununla amaçlanan, daha ziyade, maddi bir avantaj sağlamak değil, onurlandırılmak ve itibar edilmek arzusudur. Çünkü genel olarak hediyeleşmek, dolayısıyla bir misafirden de küçük de olsa bir hediye beklemek, günümüze kadar devam eden bir Türk âdetidir. Bu kültürün oluşmasına katkıda bulunan etkenlerden birinin de değişik ülkelerden gelen elçilerin, ülkelerinin hususiyetlerine göre getirdiği hediyelerin, Osmanlı devlet adamlarında bir ilgi ve merak uyandırması olabileceğini de hesaba katmak gerekir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, AE.SMST.II. / 90 – 9745.

BOA, AE.SMST.II. / 79 – 8481.

BOA, AE.SMST.II. / 78 – 8330.

BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4684.

BOA, AE.SMST.II. / 67 – 7028.

BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4699.

BOA, AE.SMST.II. / 77 – 8182.

BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4691.

BOA, AE.SMST.II. / 47 – 4690.

BOA, AE.SMST.II. / 54 – 5430.

BOA, AE.SMST.II. / 124 – 13675.

18. Yüzyıla Kadar Avusturya Elçilerinin Osmanlı Devleti'ndeki İşleri ve Elçilik Hediyeleleri

Diğer Kaynaklar, Kitaplar ve Makaleler

BUSBECQ, Ogier Ghiselin von, *Vier Briefe aus der Türkei*, aus dem Leteinischen übertragen, eingeleitet und mit Anmerkungen versehen von Wolfram von den Steinen, Erlangen: Verlag der philosophischen Akademie, 1926.

DILGER, Konrad, *Untersuchungen zur Geschichte des Osmanischen Hofzeremoniells im 15. und 16. Jahrhundert*, München: Dr. Rudolf Trofenik, 1967.

FEUERLE, Mark/Jan Ulrich Büttner, *Von Wien nach Konstantinopel. Deutsch-türkische Diplomatie am Beginn des 16. Jahrhunderts*, Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 2010.

Imre Thököly'nin Kâtibi János Komáromi'nin Türkiye Günlükleri, yayına hazırlayan: Hüseyin Şevket Çağatay Çapraz, Ankara: Gece Kitaplığı, 2016.

KURİPEŠIČ, Benedikt, *Itinerarium oder Wegraysß Küniglich Mayestät Potschafft gen Constantinopel zu dem Türckischen Keiser Soleyman, Anno 1530*, bearbeitet von Gerhard Neweklowsky, Klagenfurt: Wieser, 1997.

KURTARAN, Uğur, *Osmanlı-Avusturya Diplomatik İlişkileri (1526-1591)*, Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı, 2009.

SCHWEIGGER, Salomon, *Ein neue Reiss Beschreibung auss Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem*, Nürnberg: Wolfgang Endters, 1639.

SPULER, Bertold, "Die europäische Diplomatie in Konstantinopel, bis zum Frieden von Belgrad (1739), Teil II: Die diplomatischen Gebräuche. Übersicht über die türkischen Staatsbehörden", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, Bd. XI, Heft II (1935), s. 171-222.

SPULER, Bertold, "Die europäische Diplomatie in Konstantinopel, bis zum Frieden von Belgrad (1739), Teil III: Listen der in Konstantinopel anwesenden Gesandten bis in die Mitte des 18. Jahrhunderts", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, Bd. XI, Heft III/IV (1935), s. 313-366.

UNAT, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, tamamlayıp yayımlayan Bekir Sıtkı Baykal, 3. Baskı, Ankara: TTK Yayınları, 1992.

YILDIZ, Yusuf, *Osmanlı-Habsburg İlişkileri. Kanuni-Şarlken-Busbecq*, Ankara: TTK Yayınları, 2013.